

Volgens de Stichting 2003 Jaar van de Boerderij zijn er in zestig jaar tijd de helft van de 192.000 historische boerderijen in ons land gesloopt. De stichting wil de historische boerderijen voor de toekomst behouden.

2003: Jaar van de boerderij

Stichting 2003 Jaar van de Boerderij wil historische boerderijen als deze kophalsrompboerderij voor de toekomst behouden

Boerderijen vormen een essentieel onderdeel van ons cultureel erfgoed. De snelle ontwikkelingen in de landbouw maken echter dat de oude gebouwen niet meer voldoen. Ze verdwijnen of worden ingrijpend verbouwd waardoor veel informatie over ons landelijk verleden verloren dreigt te gaan. De Stichting 2003 Jaar van de Boerderij berichtte vorig jaar dat in zestig jaar tijd de helft van de 192.000 historische boerderijen in ons land zijn gesloopt. De meeste boerderijen zijn verdwenen door veranderingen in de landbouw, verstedelijking en de aanleg van infrastructurele werken.

BOUWHISTORIE

Aan oude boerderijen is door de eeuwen heen steeds verbouwd en veranderd, al naar gelang de wensen van de bewoners en de eisen van het landbouwbedrijf. Al die verbouwingen hebben zichtbare sporen nagelaten in het metselwerk of

in de houtconstructies. De veranderingen die zich in het verleden op het Nederlandse platteland hebben afgespeeld, zijn daarmee als het ware in de gebouwen vastgelegd.

Niet alleen uit historische belangstelling, maar ook om praktische redenen kan het belangrijk zijn om een goed beeld te hebben van de historische ontwikkeling van een boerderij. Bij verbouwing, restauratie, of cultuurhistorische waarde-bepaling is het van belang te weten hoe oud het gebouw is, welke delen uit welke bouwfase stammen en wat de typologische kenmerken van deze boerderij zijn.

WAARDEN VAN BOERDERIJEN

Plattelandsvernieuwing staat in de belangstelling. Er wordt gedacht over nieuwe functies en activiteiten om de leefbaarheid van het Nederlandse platteland te vergroten. Daarbij ontbreekt vaak de aandacht voor de landelijke

bouwkunst. Historische boerderijen, of het nu om beschermde monumenten gaat of niet, vertegenwoordigen essentiële cultuurhistorische en landschappelijke waarden. Ze zijn de tastbare getuigen van eeuwenlang wonen, werken en bouwen op het platteland. Door hun opvallende verschijningsvorm en streekgebonden architectuur leveren ze een wezenlijke bijdrage aan de belevingswaarde en identiteit van de verschillende regio's. Het Nederlandse landschap is ondenkbaar zonder deze kenmerkende gebouwen.

Het platteland is in beweging en de landelijke ruimte staat van alle kanten onder druk. Nieuwe woon- en werkgebieden worden ontwikkeld en het aantal landbouwbedrijven neemt af. Veel historische boerderijen verliezen daardoor hun oorspronkelijke functie en worden gesloopt of al te ingrijpend verbouwd. Dat betekent een onherstelbaar verlies aan cultuurhistorische waarden en een ernstige verarming van het landschap.

Vandaar dat in 1999 op initiatief van de Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek een stichting is opgericht die zich sindsdien bezighoudt met de organisatie van het themajaar 2003 Jaar van de Boerderij. Het doel van de stichting is om met diverse initiatieven en activiteiten voorwaarden te scheppen waarmee aan de historische boerderijen op verantwoorde wijze een nieuwe toekomst kan worden geboden.

De stichting '2003 Jaar van de Boerderij' stelde een meerjarenplan op met toekomstgerichte projecten voor het behoud van de agrarische landelijke bouwkunst. Het projectplan wordt in 2003 afgesloten met een themajaar onder de noemer '2003: Jaar van de boerderij'.

DEELPROJECTEN

De deelprojecten in het voortraject hebben betrekking gehad op onder meer het eerdergenoemde onderzoek naar betrouwbare cijfermatige informatie over het bestand aan agrarische landelijke bouwkunst van voor 1940 (zowel landelijk als provinciaal).

Ook is onderzoek gedaan naar knelpunten in de huidige regelgeving en beleidsafstemming en het aandragen van adviezen wat betreft de verbetering daarvan. De resultaten van dit onderzoek zijn in oktober 2002 gepresenteerd met de aanbidding van het rapport 'Behoud boerderijen met beleid' aan Pieter van Geel, staatssecretaris van VROM. De nadruk van dit deelproject ligt op de beleidspraktijk en de tekortkomingen van het formele beleid.

Verder is aandacht besteed aan het opzetten van een korte praktische cursus voor monumentenzorgers, gemeenteambtenaren, landschapsbeheerders en bouwkundigen om hen beter uit te rusten voor hun taak inzake het werken met historische boerderijen

Voor eigenaren van historische boerderijen wordt een informatiesysteem opgezet, dat antwoord moet geven op vragen over onderhoud, verbouwing, restauratie en beheer van boerderijen. Dit informatiesysteem wordt in de loop van 2003 ondergebracht bij www.monumenten.nl.

IDEËNBOEK

Een ander deelproject is de samenstelling van een architectonisch ideeënboek

dat als referentiekader kan dienen voor architectonische mogelijkheden voor de oplossing van voorkomende problemen. Doel is het aan de hand van voorbeelden in beeld brengen van het procesverloop voor aanpassing, verbouwing en restauratie van een historische boerderij en daarbij inzicht verschaffen in de procesgang en de partijen die bij een dergelijk project kunnen worden betrokken. Het probleem is namelijk dat betrokkenen bij de verbouwing van boerderijen te weinig inzicht hebben in de specifieke cultuurhistorische waarden van de gebouwen. Belangrijke elementen gaan daardoor onnodig verloren. Het boek verschijnt later dit voorjaar.

THEMAJAAR 2003

In het afsluitende themajaar 2003, dat op 6 februari officieel van start is gegaan met de presentatie van de publiekswebsite www.jaarvandeboerderij.nl, wordt een breed scala aan publieksgerichte activiteiten georganiseerd over cultuur, toerisme en recreatie.

Activiteiten rondom de historische boerderijen en erven vinden plaats op landelijk maar vooral ook op provinciaal/regionaal niveau. Zo gaat op 9 mei a.s. een publieksgerichte manifestatie van start in de vorm van een boerderijenestafette. Tevens vindt een landelijk symposium plaats in maart en een internationaal congres in oktober, gewijd aan de toekomst van de agrarische landelijke bouwkunst.

Papieren monumentenzorg

De Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek (SHBO) werd al in 1960 opgericht om het onderzoek naar de geschiedenis van de Nederlandse boerderijen te bundelen. Het archief van de SHBO bevat ongeveer 100.000 oude en nieuwe foto's van boerderijen uit alle delen van het land. Deze tonen niet alleen grote, rijke boerderijen, maar ook 'gewone' bedrijven, keuterijtjes, plaggenhutten en bijgebouwen. De foto's geven een beeld van de grote variatie aan boerderijvormen die ons land in het verleden kende. Behalve foto's verzamelt de SHBO ook bouwkundige tekeningen met informatie over de indeling en constructie van de gebouwen. De oudste tekeningen dateren uit het begin van de 19de eeuw; de jongste werden in opdracht van de stichting zelf gemaakt. Veel van de boerderijen die bij de SHBO op papier zijn vastgelegd, zijn in werkelijkheid al verdwenen of onherkenbaar verbouwd. De documentatie is dan alles wat nog rest om toekomstige generaties een beeld te geven van ons agrarisch verleden. We kunnen daarom spreken van 'papiermonumentenzorg'.

Informatie

*Stichting 2003 Jaar van de Boerderij: Het Erfgoedhuis
mevrouw G. Flury
Herengracht 474
1017 CA Amsterdam
telefoon (020) 420 92 67
fax (020) 427 08 15
e-mail: 2003@erfgoedhuis.nl
www.jaarvandeboerderij.nl*

De SHBO is gevestigd op het terrein van het Nederlands Openluchtmuseum in Arnhem. Archief en bibliotheek zijn volgens afspraak te raadplegen.

*Stichting Historisch Boerderij-Onderzoek
Schelmseweg 89
6816 SJ Arnhem
telefoon (026) 357 62 22
fax: (026) 357 62 31
e-mail: SHBO@wxs.nl
www.openluchtmuseum.nl*

In stijl gerestaureerde boerderij in Wassenaar

Foto's: Stichting 2003

Jaar van de Boerderij

W.A.Kramer, ENCI